

LEDENBLAD VAN HET NETWERK TIEL

november 2010

Jaargang 7 nummer 2

COLOFON

Redactie NT-trends

Andries (A.) Knevel
Heijenseweg 86
6591 HD Gennep
T 0485-518510
F 0485 542182
E redactie@netwerktiel.nl

Website

www.netwerktiel.nl

EUROPA

de penthouse op het huis van Thorbecke

Drs. Henk Letchert, gastspreker bij Netwerk Tiel

Henk Letchert was Internationaal Secretaris van het Landbouwschap en LTO-Nederland, bestuurder van de vakbeweging en senioradviseur Internationale zaken van de Provincie Noord Brabant. In die functies behartigde hij de belangen van deze organisaties vooral in het Europese, maar ook in het internationale circuit. Deze ervaren lobbyist stelt zijn Europese kennis, ervaring en contacten, beschikbaar aan (semi-) overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en andere instellingen om hen te helpen de vele kansen die Europa biedt zo goed mogelijk te benutten. Op 26 november 2010 is hij als gastspreker aanwezig bij het Netwerk Tiel. Het toenemende—en vaak nog onderschatte—belang van Europa voor de gemeenten, is voor het Netwerk Tiel aanleiding geweest om een speciaal themanummer aan dit onderwerp te wijden. Wij bieden u dat hierbij met enige trots aan. In onderstaand artikel gaat Henk Letchert in op de thema's die hij op 26 november aan de orde zal stellen.

In dit nummer:

**EUROPA,
de penthouse op het huis
van Thorbecke** 1

Gastspreker Henk Letchert

**Voelspriet van de pro-
vincie in Europa** 2

Bert Schampers

**Programma najaarsleden-
vergadering** 2

**Europa en het regionaal
openbaar bestuur: best
belangrijk** 4

Rob Boudewijn

**Nederlek wil Europaproof
en Europawise zijn; ge-
meente gestart met tra-
ject** 6

**Duurzame Europese
gemeenten** 7

Heleen Mudde

“Waarom moeilijk doen als het makkelijk kan?”, “We doen het altijd zo” en “Het zal zo’n vaart niet lopen!”. Deze opmerkingen zijn nog regelmatig in gemeenteland te horen als er op wordt gewezen dat de gemeente aan Europese wet- en regelgeving moet voldoen. Zeker, de ene gemeente is de andere niet en de ene ambtenaar heeft meer oog voor “Europa” dan de andere. Vrijblijvendheid ten opzichte van wat uit “Brussel” komt valt echter niet te ontkennen.

Anno 2010 is dat toch verbazend als je weet (of zou moeten weten), dat het Europese Hof van Justitie al begin jaren zestig heeft geoordeeld dat Europees recht voorrang heeft op nationaal recht. Dit geldt niet alleen voor nationale wetgeving,

maar ook voor provinciale en gemeentelijke besluiten. Een lokale overheid die als verleidingskunst gratis parkeerplaatsen voor een bepaalde onderneming aanlegt om te zorgen dat die zich in de gemeente vestigt handelt in strijd met de Europese regels voor staatssteun. De bepaling in het bestemmingsplan dat zich in het te ontwikkelen nieuwe winkelcentrum maar twee bakkers mogen vestigen, staat haaks op het vrije verkeer van diensten en van vrije vestiging, zoals in de Europese Dienstenrichtlijn is opgenomen. Net zoals het vanzelfsprekend is dat gemeentelijke besluiten aan provinciale en nationale wetgeving en beleid getoetst worden, zo voor de hand liggend zou het moeten zijn na te gaan of die besluiten ook passen binnen de Europese juridische- en

beleidskaders.

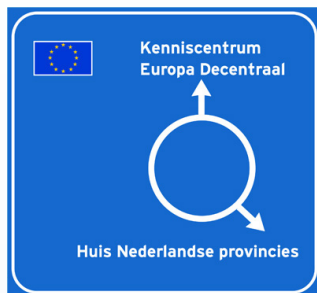
“Europa” is kortom de vierde bestuurslaag, de penthouse op het Huis van Thorbecke geworden. Dat kan niet veronachtzaamd worden met: “Het zal niet zo’n vaart lopen, we hebben er nooit last mee gehad”. Dat gaat net zo lang goed tot een benadeelde ondernemer of een alerte warme bakker

Lees verder op pagina 2

bezwaar bij de nationale rechter aantekent.

Er is nog een ander spoor waarlangs de gemeente op de vingers kan worden getikt: de Europese Commissie kan als "hoeder" van de Europese Verdragen de lidstaat Nederland aanspreken op niet of niet correct naleven van de Europese regels door decentrale overheden. Omdat het Rijk niet wil opdraaien voor de fouten van een gemeente heeft de Tweede Kamer in september 2010 een wet aangenomen die het Rijk instrumenten in handen geeft (schadeloosstelling, aanwijzingsbevoegdheid) om juiste naleving af te dwingen. Moraal: ook gemeenten zullen zich moeten houden aan Europese wet- en regelgeving; of je nu Appelscha bent of Amersfoort.

Naast wetgeving gaat het ook om Europese subsidies. De Europese Unie zet jaarlijks miljarden Euro's in om haar beleidsdoelen te realiseren. Gemeenten kunnen van deze subsidies ook gebruik maken, maar doen dat, volgens een onlangs verschenen artikel in Binnenlands Bestuur, in onvoldoende mate. Naar schatting lieten de gemeenten in de periode 2007-2013 € 3 miljard liggen! Dit komt, omdat gemeenten niet of onvoldoende op de hoogte zijn van be-

staande fondsen en programma's (gebrek aan kennis), met vooroordelen zijn behept (bureaucratische rompslomp, het kost meer dan het oplevert) en/of de capaciteit niet hebben om subsidies aan te vragen en verantwoord uit te voeren. En dat is jammer, omdat juist in tijden van crisis Europese subsidies als extra financiering kunnen worden ingezet om plannen en projecten uit te voeren, die anders als gevolg van bezuinigingen op de plank zouden blijven liggen.

Het benutten van kansen (Europese subsidies) en het reduceren van risico's (Europese wet- en regelgeving) heeft alles te maken met goed openbaar bestuur. Goed bestuur niet als kenmerk van een stelsel (transparantie, democratische verantwoording, effectieve, efficiënte en

vraaggerichte publieke sector) maar als kenmerk van een organisatie: public governance (goede afstemming tussen sturen, beheersen, verantwoord en toezicht houden). Public governance zal in de gemeentelijke organisatie ook betrekking moeten hebben op de Europese dimensie. Dat begint met draagvlak bij het bestuur voor de betekenis voor Europa, gevolgd door het ontwikkelen van kennis en kunde in de organisatie, borging daarvan in de bedrijfsvoering en interne controle op de naleving van Europese wet- en regelgeving. Alleen dan is het mogelijk als gemeente Europa-proof (voldoen aan Europese regels) en Europawise (benutten van subsidiekansen) te zijn.

Er is nog een weg te gaan.

Henk Letchert

VOELSPRIETEN VAN DE PROVINCIE IN EUROPA

Noord-Brabant is een regio met onmiskenbare eigen economische kracht en samenhang. Een grens-provincie bovendien. Over Brabantse weg- en spoor-verbindingen denderen

vrachtwagens en treinen richting zuiden en omgekeerd. Europa is nooit ver weg. Wat heet? Europa is alom aanwezig! De reden ook waarom Brabant en Brabantstad met een vooruitgeschoven post present zijn in de hoofdstad van Europa. Want in Brussel, daar gebeurt het.

Tien jaar al bestaat het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel. Een lobbykantoor van de decentrale overheden aan de rand van de

Europese wijk. Er wordt hard gewerkt, Europese dossiers doorgespit en geanalyseerd, experts uitgenodigd, de gemeenschappelijke belangen gewikt en gewogen. Kunnen we invloed uitoefenen op het beleid, op toekomstige wet- en regelgeving?

De Europese wijk in Brussel is de plek waar ambtenaren, bestuurders, politici, journalisten en lobbyisten elkaar opzoeken. Je kunt er bij wijze van spreken een kaasstolp op zetten. De wereld van de

BERT SCHAMPERS

eurocraten staat (bijna) op zichzelf. Er worden belangrijke besluiten genomen, informatie uitgewisseld, geld binnengehaald voor uiteenlopende projecten. En iedereen doet z'n best om de besluitvorming zodanig te sturen dat eventuele nadelige gevolgen binnen de perken blijven.

Aangenomen wordt dat er 15.000 lobbyisten in Brussel werken of regelmatig worden ingevlogen om hier zaken te doen. Volgens de Brusselse lobbywaakhond CEO zijn dat

AGENDA LEDENVERGADERING 26 NOVEMBER 2010

Vanaf 13:30 uur: ontvangst deelnemers

14:00 uur : aanvang bijeenkomst

Inleiding : "Hoe lopen de hazen in Brussel?", door Rob Boudewijn

15:00—15:30 uur: Pauze

Inleiding : "Europa in de gemeente", door Henk Letchert

16:30 uur : Einde openbare bijeenkomst

Aansluitend wordt de najaars-ledenvergadering van de Vereniging Netwerk Tiel gehouden. Leden kunnen desgewenst gebruik maken van een buffet, mits zij zich daarvoor hebben aangemeld.

Deze algemene ledenvergadering wordt gehouden op 26 november 2010 in het Van der Valkhotel "Nieuwerkerk", Parallelweg-Zuid 185 te Nieuwerkerk aan den IJssel.

De uitnodiging voor deze bijeenkomst is gepubliceerd op de website van het Netwerk Tiel (in de rubriek Educatie). Alle leden zijn daarover per e-mail geïnformeerd. Ook de stukken voor de huishoudelijke vergadering zijn—in het voor leden toegankelijke deel—op de website te vinden. U dient daarvoor op de site in te loggen.

Als u voor de eerste keer inlogt moet u de toegezonden instructies volgen. Mocht u daar niet meer over beschikken, neem dan contact op met Albert Swinkels door het sturen van een e-mail naar info@alswin.nl

AANMELDING:

U kunt zich voor deze bijeenkomst aanmelden via de website van het Netwerk Tiel, www.netwerktiel.nl. Ga daarvoor naar de rubriek "Educatie"

vooral commerciële lobbyisten. Slechts een op de zeven komt op voor de belangen van overheden of non-profit organisaties. Noord-Brabant en het stedelijk netwerk BrabantStad – dat zijn de vijf grotere Brabantse steden – hebben onderdak gevonden in het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP). De twaalf provincies en het Interprovinciaal Overleg (IPO) hebben op een aantal – voor decentrale overheden – relevante Europese dossiers de krachten gebundeld. Dat gebeurt vanuit het idee dat je massa moet hebben om iets te bereiken. Want, in je eentje shoppen werkt niet in Brussel. Je hebt pas invloed als je samen optrekt, al dan niet met andere Europese bondgenoten. Nu mogen we die invloed ook niet overdrijven. Vaak zijn het kleine stapjes in een langlopend proces. Een belangrijke partner voor steden en provincies blijft de rijksoverheid. Uiteindelijk zal de minister namens Nederland het besluit nemen.

Kansen en bedreigingen

We weten allemaal dat de Europese Unie steeds belangrijker wordt. Enerzijds ontwikkelt de Europese Unie zich tot de vierde bestuurslaag. Lokale overheden krijgen steeds meer te maken met Europese wet- en regelgeving vanuit Brussel. Anderzijds heeft de Europese Unie een proces van economische en politieke integratie op gang gebracht. Door het wegvallen

van nationale grenzen en de realisatie van de interne markt, wordt een economisch 'level playing field' gecreëerd. Wij zijn ons gelukkig steeds meer bewust zijn van de kansen die Europa biedt, maar ook van de bedreigingen die hier van uitgaan. Dat is de reden waarom provincies, zoals Noord-Brabant, hun voelsprietten tot in Brussel uitsteken. Maar ook actief participeren in Europese netwerkorganisaties en bestuurders met elkaar in contact brengen. Sinds de eerste stedelijke vertegenwoordiging van Birmingham (1984) in Brussel, zijn er meer dan 300 regio's en steden met een eigen EU-vertegenwoordiging. BrabantStad zit sinds 2006 in Brussel. Ook Eindhoven/Brainport heeft een kantoor in de hoofdstad van Europa.

Iedere lobby begint thuis met een goede voorbereiding. Het gaat er om dat je je huiswerk maakt, je werkterrein in kaart brengt – weten waar je moet zijn – de juiste timing op het netvlies hebt. Zo zijn de Nederlandse provincies en gemeenten op initiatief van hun vertegenwoordigers in Brussel een lobby gestart om ervoor te zorgen dat ook na 2013, als de huidige programmaperiode afloopt, zij een beroep kunnen blijven doen op de structuurfondsen. Europees geld dus om het regionaal beleid – en daarmee de economische kracht van een regio of provincie – meer handen en voeten te geven. Daarvoor is het

EU heeft een proces van economische en politieke integratie op gang gebracht

afgelopen jaar intensief overleg gevoerd met Europese instanties, maar ook met ministeries in Nederland en met de minister van economische zaken.

De inzet en de standpunten zijn helder. Maar de goede afloop van dit proces is mede afhankelijk van wat de verschillende DG's van de Europese Commissie willen en hoe het Europees Parlement hierover denkt. Al die standpunten worden zorgvuldig in kaart gebracht opdat uiteindelijk de actoren overtuigd kunnen worden. Het is vaak een kwestie van meeschrijven (aan amendementen) en meedenken.

Culturele hoofdstad

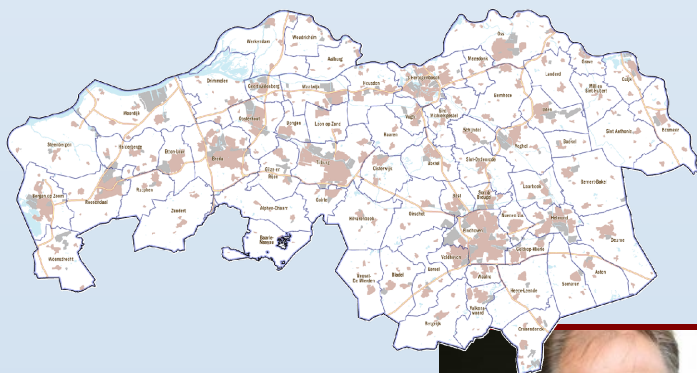
Brabant en BrabantStad hebben los daarvan nog andere lobbydoelen. Het project 2018Brabant, samen culturele hoofdstad (van Europa), is een mooie kans om steden en de provincie te profileren. Natuurlijk zijn er meer kapers op de kust. Pas in 2014 volgt de officiële benoeming van de Nederlandse culturele hoofdstad van Europa voor 2018. BrabantStad heeft zich verder de afgelopen jaren ingespannen voor een strategische samenwerking tussen Europese regio's met een tussenliggend HST-station. Op die manier zijn Nord-Pas de Calais, Kent, Vlaanderen en Breida samen gesprekspartner van de Europese Commissie. De inzet is om optimaal te profi-

teren van de hogesnelheidslijn, die regio's en steden verbindt. Met het zogenoemde 'Burgemeestersconvenant' heeft BrabantStad ook het klimaat nadrukkelijk op de agenda van de vijf Brabantse steden gezet. Met het convenant, dat inmiddels door meer dan 2000 Europese gemeenten is ondertekend, verbinden de deelnemende steden zich ertoe om verder te gaan dan de doelstellingen van het energiebeleid van de EU met betrekking tot de reductie van CO2-emissies. De steden kiezen voor verbeterde energie-efficiëntie en -productie en gebruik van schonere energie. Helmond behoorde in 2008 tot de eerste Europese gemeenten die het convenant in Brussel hebben getekend.

Comité van de Regio's

De burgemeester van Den Bosch en de Commissaris van de Koningin in Noord-Brabant zijn lid van het Comité van de Regio's. Daarmee hebben we als Brabant een extra troef in handen om via het besluitvormingsproces inhoudelijke inbreng te leveren. Het Comité heeft een louter adviserende rol richting Europees Parlement en Europese Commissie, maar is bovenal een nuttig Europees netwerk van lokale en regionale bestuurders.

Bert Schampers

Bert Schampers

vertegenwoordiger van de provincie Noord-Brabant in Europa

“Europa”, zoals de Europese Unie (EU) meestal foutief wordt aangeduid, lijkt in eerste instantie een abstract begrip waar het Nederlandse openbare bestuur zich niets aan gelegen hoeft te laten liggen. Zeker het regionale openbare bestuur niet, want “Europa” is immers buitenlands beleid en staat ver af van de dagelijkse (beleids)praktijk. In die zin is het openbaar bestuur een goede afspiegeling van de samenleving, waar de desinteresse, getuige de opkomstcijfers voor de verkiezingen, regeert. Het opkomstcijfer in 2009 lag met 36% immers al weer enige procenten lager dan de 39% in 2004. Niet verassend in een land waar “Europa” consequent als een last wordt gepresenteerd en de lusten niet over het voetlicht worden gebracht. ‘Europe, what’s in it for me?’ is dan een logische vraag. Dit terwijl meer dan de helft van de nationale wetgeving, die het lokaal openbaar bestuur mede dient te implementeren en te handhaven, een exportproduct van Brussel is. Het antwoord op de vraag: ‘What’s in it for me?’ zou dan ook moeten zijn: nogal wat!

Hoe Europa het openbaar bestuur binnendrong

Het kan niet ontkend worden: wat in de jaren vijftig van de vorige eeuw van start ging als een “nooit-meer-oorlog-project”, met de oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS), waarin de strategische oorlogsgoederen van dat moment onder gemeenschappelijk supranationaal bestuur van de zes *founding fathers* werd gesteld, sluipenderwijs onomkeerbare en immense repercussies heeft gehad voor het binnenlands bestuur. Na afloop van de Tweede Wereldoorlog, richtte de Europese samenwerking zich in eerste instantie op de economische wederopbouw van het verwoeste continent. De door de Verenigde Staten (VS) hiervoor beschikbaar gestelde fondsen, het zogeheten Marshall Plan, stelde als voorwaarde dat de Europese staten zouden samenwerken bij de verdeling van de fondsen. Op deze wijze probeerde de VS de vorming van een Federatie, de Verenigde Staten van Europa, te stimuleren. Maar de Europese samenwerking op dit vlak bleef beperkt tot zuiver intergouvernementele samenwerking, evenals de organisatie die in 1961 uit de Marshall-samenwerking voort-

kwam, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Ook de in 1949 opgerichte Raad van Europa (RvE), met als belangrijkste verdienste het Europese Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), kenmerkt zich door klassieke intergouvernementele samenwerking. Pas met de oprichting van de EGKS en kort daarop in 1957 de Verdragen van Rome, waarbij de Europese Economische Gemeenschap (EEG) en Euratom het licht zagen, was er voor het eerst sprake van het overhevelen van nationale beleidscompetenties naar het Europese domein. Deze competenties bleven voornamelijk tot het economisch domein beperkt, aangezien de zes oprichters zich louter beperkten tot het gezamenlijk belang: in eerste instantie de voltooiing van de Douane-Unie, voorzien in 1969, gevolgd door de creatie van de interne markt. Het effect bestond in deze fase voornamelijk uit economische groei door de intensivering van de onderlinge handel tussen de zes oprichters. Hoewel de toegenomen welvaart ongetwijfeld effect heeft gehad op de welvaart van de decentrale overheden, merkten gemeenten en provincies verder weinig van “Europa”. De EEG was voor de decentrale overheden in deze periode dan ook een ver-van-mijn-bed-show en de machinisten van de Europatrein waren voornamelijk diplomaten en ambtenaren, afkomstig van de

ministeries van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken. “Europa” was in deze zin en op dat moment nog klassiek buitenlands beleid en de fusie van Euratom, EGKS en EEG in 1967 tot Europese Gemeenschappen (EG) veranderde hier weinig aan.

Na een periode van stagnatie en moeizame besluitvorming waarbij het vetorecht veelvuldig werd toegepast door de lidstaten, kreeg het integratieproces weer momentum met het aantreden van Jacques Delors als nieuwe voorzitter van de Commissie in 1985. Om de stagnerende economische samenwerking weer op gang te krijgen, lanceerde hij, mede gesouffleerd door de *Round Table of Industrialists*, het plan “Europa 1992” met als doel de creatie van een vrije markt in een Europa zonder binnengrenzen. “Europa 1992” bevatte een fikse turflist van te nemen maatregelen om deze markt te kunnen realiseren en ook een inventarisatie van *non tariff barriers* die de lidstaten (nog) gebruikten om de eigen markt af te schermen. Dankzij de inspanningen van Delors *cum suis*, werd eind 1992 aan de vier vrijheden, waaraan de oprichtingsverdragen reeds refereerden, een forse impuls gegeven en in de daarop volgende jaren grotendeels gerealiseerd. Als donderslag bij heldere hemel drong “Europa” nu plotsklaps het domein van het regionale openbare bestuur binnen. Gemeenten en provincies moesten vanaf dit moment maatregelen treffen om te

kunnen garanderen dat geen enkel besluit haaks stond ten opzichte van de vier vrijheden. Het Europese Hof van Justitie in Luxemburg waakte nauwgezet over het vrij verkeer en een niet aflatende stroom jurisprudentie maakte het voor de lokale en regionale overheden duidelijk dat de Europese dimensie nu onomkeerbaar in dit beleidsdomein was doorgedrongen. In 1992 werd tevens het Verdrag van Maastricht gesloten, dat de opmaat vormde voor de Economische en Monetaire Unie (EMU) die een realiteit zou zijn aan het einde van het millennium, en werd het integratieproject herdoopt in Europese Unie (EU). In dit nieuwe verdrag werden niet alleen twee nieuwe, intergouvernementele pijlers (buitenlands beleid en politie en justitiesamenwerking) aan de beleidscompetenties van de EU toegevoegd, maar vooral ook werden de Europese bevoegdheden verruimd op talloze beleidsterreinen. In het nieuwe verdrag werden de volgende beleidsterreinen opgenomen die gemeenten en provincies rechtstreeks raken: onderwijs, beroepsopleiding, jeugd, cultuur, sociaal beleid, consumentenbescherming, economische en sociale samenhang, industrie, milieu, onderzoek en technologische ontwikkeling en volksgezondheid. Het Verdrag van Amsterdam voegde kort daarop het beleidsterrein werkgelegenheid nog toe aan deze reeks competenties, wat betekent dat vanaf eind jaren negentig talloze beleidsterreinen

waar gemeenten en provincies het tot dan toe voor het zeggen hadden, vanaf dat moment mede onder het communautaire Europese beleid vielen. Een aantal voorbeelden kan dit illustreren.

Waar “raakt” Europa niet.....

Op basis van een uitspraak van het Europese Hof van Justitie werd recentelijk vastgesteld dat slaaptijd ook als werktijd voor brandweerlieden moest gelden, wat enorme gevolgen heeft gehad voor de (loon-)bekostiging. Mag en kan een regionale overheid nu zondermeer een subsidie toekennen aan een lokale omroep of een welzijnsorganisatie, of niet? Is het toegestaan dat gemeenten professionele voetbalclubs, die aan financiële lasten dreigen onder te gaan, bijspringen? Heeft de gemeente Alkmaar de grond voor het nieuwe voetbalstadion van AZ niet veel te goedkoop uitgegeven? Had de Zuid-Tangent, de busbaan naar Schiphol, niet Europees aanbesteed moeten worden? In deze gevallen dringt de vraag naar (al dan niet geoorloofde) staatssteun en/of mededinging zich op. De gemeente Amsterdam was voornemens om old-timers vanaf een bepaald bouwjaar uit de binnenstad te weren. Een plan dat roemloos via de achterdeur in de papierenknipperaar verdween, omdat het haaks op de vrijheden van de interne markt stond. De Kaderrichtlijn Water dwingt Nederlandse waterschappen om met Europese partners tot supranationale stroomgebied beheerplannen te komen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van het oppervlakte en grondwater in Europa in 2015 op orde is. De richtlijn met betrekking tot grensoverschrijdende zorg impliceert dat patiënten gemakkelijker dan voorheen de benodigde zorg kunnen inkoop op de Europese in plaats van de nationale markt. De Verklaring van Bologna heeft erin geresulteerd dat het hoger onderwijs in Nederland

(en de EU) geheel geherstructureerd is, onder andere om te voldoen aan de Europese normen ten aanzien van studiepuntenuitwisseling en om de internationale onderwijsamenwerking, inclusief studentenmobiliteit, te faciliteren. Valt het verzamelen van huishoudelijk afval in gemeenten nu wel of niet onder Diensten van Algemeen Belang, zodat het wel of niet onder de Dienstenrichtlijn valt? Recentelijk kwam het gerechtshof in Amsterdam, gebaseerd op jurisprudentie van het Europese Hof van Justitie, tot de uitspraak dat schotelantennes tot de Europese grondrechten ten aanzien van informatievoorziening voor de burgers behoorde, wat betekent dat gemeenten en woningbouwverenigingen het aanbrengen van een schotelantenne op een huurwoning niet langer kunnen verbieden. Kan een gemeente korting geven aan 65-plussers die het plaatselijk museum willen bezoeken? Dit blijkt alleen mogelijk te zijn indien deze korting geldt voor deze gehele Europese leeftijdsgroep. De lijst voorbeelden is eindeloos, waarbij regionale overheden vooral veel vragen hebben ten aanzien van aanbesteding, staatssteun en de sinds 1 januari 2010 van kracht geworden Dienstenrichtlijn.

Meestal bestaat de impressie dat Europees beleid en Europese regelgeving slechts indirect doorwerkt op het lokale en regionale niveau. Bovenstaande voorbeelden illustreren echter hoe “Europa” het lokale en regionale openbare bestuur direct en op diverse beleidsterreinen raakt.

Lokale en regionale overheden komen op vier manieren rechtstreeks in aanraking met het Europese wetgevingspakket. Door de rechtstreeks werkende bepalingen uit het Werkingsverdrag van de EU, verordeningen, rechtstreeks werkende bepalingen uit richtlijnen en door uitspraken van het Europees Hof van Justitie.

De belangrijkste beleidsterreinen waar “Europa” het regionale openbaar bestuur raakt zijn de volgende.

- De vier vrijheden (vrij verkeer van goederen, mensen, kapitaal en diensten)
- Europees aanbesteden
- Staatssteun
- Milieubeleid (in meest brede zin van het woord)
- Europese subsidies

Europese prioriteiten voor het lokale openbare bestuur

Dat “Europa” het lokale en regionale openbare bestuur verder is binnengedrongen dan deze generieke lijst van beleidsterreinen doet vermoeden, mag blijken uit de selectie (!) van tien prioritaire dossiers die het Interprovinciaal Overleg (IPO, het samenwerkingsverband van de Nederlandse provincies) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) op basis van het werkprogramma van de Europese Commissie heeft geselecteerd. Dit zijn de volgende.

- Europa 2020 Strategie, waaronder de mededeling Europa 2020 en innovatie
- Herziening van de begroting, waaronder het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en het regionaal beleid
- Klimaat en Energiebeleid
- Digitale Agenda
- Betere regelgeving
- Transportbeleid
- Diensten van algemeen belang
- Milieu, waaronder de richtlijnen bodem, IPPC en WEEE (voor afgedankte elektrische en elektronische apparatuur)
- Gelijke Behandeling
- Aanbesteden

Hoewel het hier om een se-

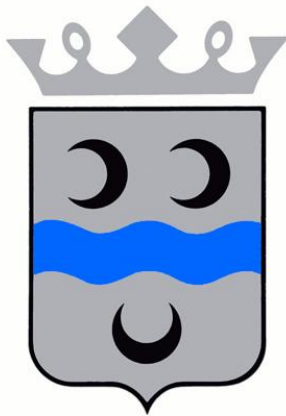

lectie gaat, aangezien het IPO en VNG aan capaciteit ontbreekt om meer prioritaire dossiers te monitoren (laat staan er actief op zijn!), illustreert deze lijst dat “Europa” in toenemende mate op steeds meer fronten doordringt. De “Europeanisering” van het openbare bestuur vraagt van de publieke manager dat hij of zij zich bewust dient te zijn van de Europese dimensie in de werkzaamheden op nagenoeg alle beleidsterreinen. Ongeveer driekwart van de Europese regelgeving dient op lokaal of regionaal niveau gehandhaafd en geïmplementeerd te worden. Lokale overheden hebben er dus alle belang bij om Europa-proof te zijn, niet alleen om te kunnen anticiperen op “bedreigingen”, maar vooral ook om de kansen die Europa biedt te pakken! Net als bij de Rijksoverheid, dienen alle managers van de regionale overheden een cursus “Europese integratie in vogelvucht” te doorlopen ter bewustwording van de “Europeanisering” van het openbaar bestuur. Europa is niet langer ver weg! Nee, het ligt op het eigen bureau!

Rob Boudewijn

De auteur van dit artikel is directeur van de ECORYS Academy en oprichter van het Europa-Instituut.nl

Het artikel is gebaseerd op het hoofdstuk “Europa best ver weg? De lokale overheid en de Europese Unie”, dat binnenkort wordt gepubliceerd in de jubileumbundel 10 jaar Publieke Sector MBA van Nyenrode Business Universiteit

Europa in de regio

Samen met elf gemeenten vormt Nederlek het Inter gemeentelijk Samenwerkingsverband Midden-Holland (ISMH). Dit samenwerkingsverband ondersteunt gemeentebesturen bij diverse (regionale) beleidsterreinen zoals ruimtelijke ordening, zorg, verkeer en educatie. In 2008 is daar Europa als pilot aan toegevoegd. Deze pilot is telkens met één jaar verlengd.

Het ISMH is de pilot 'Europa' gestart met als doel de gemeenten bewust te maken van de Europese wet- en regelgeving die in sommige gevallen een directe invloed heeft op beleidsruimte van lokale overheden. Daarnaast heeft de pilot als doel dat gemeenten meer gebruik gaan maken van Europese subsidies. Het Algemeen Bestuur van het ISMH constateerde dat de deelnemende gemeenten daar nog te weinig of geen gebruik van maken.

Om deze twee doelstellingen te bereiken ondernam het ISMH een aantal acties. Zo zijn in 2009 cursussen georganiseerd om de kennis van ambtenaren en bestuurders te verhogen. Dit uiteraard op het gebied van Europese subsidies en Europese wet- en regelgeving.

De bijeenkomsten over Europese wet- en regelgeving leidde bij het bestuur van Nederlek tot het gevoel dat wij mogelijk grote risico's lopen. Het bestuur had er te weinig zicht

Nederlek is een gemeente van ongeveer 14.000 inwoners in het Zuidwesten van het Groene Hart. In 2010 is de gemeente gestart met het traject om 'Europaproof' en 'Europawise' te worden. Doel daarvan is dat bewuster met Europa wordt omgegaan. Daarmee wil de gemeente de risico's als gevolg van Europese wet- en regelgeving inperken en de mogelijkheden van Europese subsidies beter benutten. In dit artikel geeft Ir. Peter Paul Stoof aan wat dit traject voor Nederlek betekent. De auteur is adviseur Bestuur en Management en tevens Europacoördinator in de gemeente Nederlek.

op of de organisatie voldoende rekening hield met Europese regels. De verantwoordelijk wethouder wist niet of, en zo ja welke, risico's onze gemeente liep. Dat kwam doordat binnen de huidige werkwijze daarvoor vanuit de ambtelijke organisatie niet duidelijk richting het bestuur werd gecommuniceerd, bijvoorbeeld in hoeverre met Europese aanbestedingsregels rekening was gehouden. Voor een wethouder, als eindverantwoordelijke, is een dergelijke onzekerheid niet goed werkbaar. Om dat inzicht aan het bestuur wel te geven en de risico's af te dekken zagen college en management in 2009 nut en noodzaak om het traject te starten om de gemeente Nederlek 'Europaproof' en 'Europawise' te maken. Een gemeente die voldoet aan de Europese wet- en regelgeving mag worden beschouwd als 'Europaproof'. Een gemeente die gebruik maakt van de kansen en mogelijkheden die Europa biedt, zoals subsidies, is 'Europawise'.

Europa in Nederlek (Europaproof en -wise)

Inventarisatie en ambitiebepaling

Dit Europatraject zijn wij begonnen met het bepalen van de wijze waarop het Europees

denken en handelen al was ingebed in de organisatie. Er is een zogenaamde nulmeting uitgevoerd. Daarbij zijn vier onderwerpen nader onderzocht. Deze zijn:

- visie op eigen Europees beleid;
- Europese wet- en regelgeving;
- Europese samenwerking en netwerken;
- Europese subsidies.

Al deze onderwerpen kennen een gradatie van één tot en met vier. Daarbij staat niveau één voor een gemeente die minimaal presteert op 'Europaproof' en 'Europawise' en zich bevindt in de fase van basale informatieverzameling over Europa. Niveau vier staat voor een gemeente die op alle hiervoor genoemde onderwerpen zeer goed scoort en actief betrokken is.

De nulmeting is uitgevoerd door Erac, een extern bureau dat ons in dit traject adviseert. Dat bureau heeft een aantal van onze medewerkers verzocht een korte vragenlijst in te vullen. Deze medewerkers vormen gezamenlijk een goede doorsnede van de totale ambtelijke organisatie en omvatte de ambtenaren die in hun dagelijkse praktijk met Europa te maken (kunnen) hebben. Daarnaast heeft Erac alle collegevoorstellen van de afgelopen 3 maanden en de belangrijkste (beleids-) documenten op de vier hiervoor genoemde onderwerpen gecontroleerd. Vervolgens is de nulmeting teruggekoppeld en besproken met degenen die ook de vragenlijst hadden ingevuld. Een van de uitkomsten daarvan was dat uit de tekst van de collegevoorstellen niet altijd blijkt dat de opsteller Europees beleid (zoals aanbestedingsregels) in

zijn advisering betreft, maar daar in de praktijk wel degelijk rekening mee houdt.

Conclusie van de nulmeting was dat onze gemeente op de Europese ladder van één tot en met vier, voor alle onderwerpen op of rond niveau één ligt. Het gaat daarbij om de voor Erac zichtbare resultaten, zoals die blijken uit onze beleidsdocumenten, adviezen of aanvragen. Een andere uitkomst was dat de medewerkers de meerwaarde erkennen en herkennen van een betere oriëntatie op Europese middelen en projecten. Dit houdt in dat binnen de organisatie draagvlak is voor een betere borging van Europa.

Nu bekend was waar wij als gemeenten stonden, was het de vraag of dat niveau voor ons voldoende is. De portefeuillehouder heeft in dat verband een ambitie voor korte termijn (2011) voorgesteld, en daar ambitie voor de langere termijn (2014) aan toegevoegd. Die voor 2011 hebben wij gelijkgesteld aan het niveau van gemeenten die vergelijkbaar zijn met Nederlek. Het betekent dat wij willen groeien van niveau één naar niveau twee. Dat houdt in dat wij in 2011 enige stappen gezet moeten hebben met

Werkgebied Intergemeentelijk Samenwerkingsverband Midden-Holland

GEMEENTE GESTART MET TRAJECT

de implementatie van Europese wet- en regelgeving, enige ervaring hebben opgedaan met Europese subsidies en bezig zijn om Europees gerelateerde informatie te transformeren naar kennis binnen de organisatie. Voor 2014 is het onze ambitie om, voor wat betreft regelgeving en subsidies, niveau drie te bereiken. Dat niveau betekent dat onze gemeente dan voldoet aan het naleven en toepassen van Europese wet- en regelgeving, deelneemt aan Europese programma's en bezig is om Euro-

pa-gerelateerde informatie en kennis onderdeel te laten worden van de dagelijkse praktijk.

Gevolgen voor de organisatie
Volgens de definitie van ons ambitieniveau moeten wij in 2011 Europees gerelateerde informatie transformeren naar kennis binnen de organisatie. Om dat niveau te bereiken gaan wij een aanpak hanteren die ons als relatief kleine organisatie past. Dat betekent een goede, maar vooral ook pragmatische, aanpak. Daarbij

PETER PAUL STOOFF

Jaargang 7 nummer

denken wij aan het structureren van informatievoorziening over Europa. Ook willen wij het toetsen van gemeentelijke projecten op (externe) financieringsmogelijkheden een vast onderdeel laten worden van de dagelijkse gemeentelijke praktijk. Dat geldt ook voor Europese wet- en regelgeving. Daarvoor willen wij het kennisniveau van de medewerkers op dat vlak, vanaf 2011 langzaam vergroten. Een incompanytraining is daarvoor de aangewezen methode, omdat dit bij uitstek de moge-

lijkheid biedt om de lokale situatie te bespreken. Op basis van die trainingen willen wij met onze medewerkers bedenken op welke wijze Nederland de Europese wet- en regelgeving en de subsidie-mogelijkheden het beste in onze organisatie kan borgen. Door de medewerkers daarbij nadrukkelijk te betrekken krijgen wij een oplossing die werkbaar is en draagvlak heeft in de ambtelijke organisatie.

Peter Paul Stoof

DUURZAME EUROPESE GEMEENTEN

HELEEN MUDDÉ

Duurzaam, een term die vooral in het vorige kabinet veelvuldig aan de orde kwam. Maar, wat bedoelen we hier nu mee en wat is de relatie met Europa en onze Nederlandse gemeenten? Vrijwel altijd wordt bij duurzaamheid gedacht aan milieu en/of energie. Zo spreekt ook het nieuwe regeerakkoord over "duurzame energie".

People, planet, profit

De meest gangbare definitie van duurzame ontwikkeling is: een ontwikkeling die kan voorzien in de behoeften van de huidige generaties zonder die van toekomstige generaties in gevaar te brengen (our common future 1987). Daarbij gaat het om drie factoren: people, planet en profit. Deze drie factoren bepalen in hoge mate de levensomstandigheden van mensen. Bij *people* gaat het om de sociale dimensie van duurzaamheid. Bij *planet* ligt het accent op de ecologische dimensie en bij *profit* op de economische. Bijvoorbeeld hoe gaan we om met duurzame bedrijfsvoering of met duurzame mobiliteit? Dit betekent dat er vrijwel op alle beleidsterreinen de vraag gesteld moet worden: Hoe duurzaam is dit? Dat betekent oog voor de lange termijn hebben. Een factor die kan botsen met de bestaande bestuursperiodes.

Het vorige kabinet heeft doelstellingen geformuleerd om met name aan het *planet* deel van duurzaamheid te voldoen. En, aangezien het niet bij woorden moet blijven, is er een klimaatakkoord gesloten tussen het Rijk en de VNG wat gemeenten ertoe moest aanzetten vaart te maken met de ontwikkeling van duurzaamheidsbeleid.

Europa en duurzaamheid

Net zoals voor heel veel ander beleid zijn de Europese richtlijnen maatgevend voor Nederlandse gemeenten. Zo ook op het terrein van duurzaamheid. Zo wordt zo'n 60% van het gemeentelijk milieubeleid bepaald door Brussel. Dat is ook logisch want milieu is bij uitstek een terrein dat zich niet aan landsgrenzen houdt. In 2007 zijn er doelstellingen voor wat betreft CO2 reductie en hernieuwbare energie gemaakt tussen het Rijk en de EU. Tegelijkertijd erkende de EU dat de meeste maatregelen op lokaal en regionaal niveau getroffen zouden moeten worden. Kortom, er is werk aan de winkel voor de gemeenten.

Overigens zijn de doelstellingen in het nieuwe regeerakkoord behoorlijk omlaag gebracht. Sprak het vorige akkoord nog over 30% CO2

reductie in 2020 en 20% duurzame, dus niet fossiele energie, het akkoord van het Kabinet Rutten spreekt van een CO2 reductie van 20% en 14% duurzame energie in 2020. Dat doet toch de vraag opkomen in hoeverre dit anders geweest zou zijn zonder de Europese normen? Ook op het terrein van duurzaam inkopen en aanbesteden hebben gemeenten met Brussel te maken. Bij duurzaam inkopen gaat het niet alleen om het toepassen van milieuaspecten maar ook sociale aspecten als kinderarbeid, in alle fasen van het inkoopproces zodat dit uiteindelijk leidt tot levering van een product dat aan die eisen voldoet. In december 2008 is de EU-mededeling inzake groene overheidsopdrachten genaamd Green Public Procurement (GPP) vastgesteld. Daarmee staat duurzaam inkopen ook in Europa op de agenda. De Commissie richt zich voornamelijk alleen op milieucriteria en niet op sociale criteria. Zij heeft inmiddels voor tien productgroepen milieucriteria opgesteld. Afgesproken is dat de EU criteria minimum criteria zijn

en lidstaten ambitieuzer criteria kunnen toepassen.

Gemeenten aan zet

Gemeenten nemen duurzaamheidsbeleid serieus. Uit een evaluatie in opdracht van de VNG blijkt dat in de net afgesloten beschikbare 307 collegeprogramma's in 95 % wordt ingegaan op duurzaamheid. In een groot aantal gemeenten is dit zelfs speerpunt van beleid. Uit een VNG internetpeiling blijkt dat duurzaamheid niet meer weg te denken is. Desondanks worden de bezuinigingen en uitgeputte klimaat-subsidie (SLOK) als grote bedreiging gezien want het lokale klimaatbeleid steunt zwaar op subsidies. Ook VROM onderzocht hoe het met het lokale klimaatbeleid staat en kwam tot de conclusie dat gemeenten anno 2010 aanzienlijk verder zijn dan in de periode 2004-2008.

Lees verder op pagina 8

Heeft u zich al aangemeld voor de algemene ledenvergadering van de vereniging Netwerk Tiel op 26 november 2010 en voor het buffet na afloop van die bijeenkomst?

Dat kan nog tot en met maandag 22 november 2010 via de website www.netwerktiel.nl in de rubriek Educatie

WWW.NETWERKTIEL.NL

NETWERK TIEL

DUURZAAMHEIDSDOELSTELLINGEN BLIJVEN OVEREIND (VERVOLG VAN PAGINA 7)

VNG Raadsledencampagne Duurzaamheid

Om te bevorderen dat de collegeprogramma's duurzaamheid zouden opnemen is de VNG eind 2009 met een raadsledencampagne gestart. Daarnaast leert de ervaring dat gemeenten met duurzaamheidsdoelstellingen die door de raad zijn vastgesteld heel wat meer resultaten behalen dan gemeenten die dat niet doen. Bovendien is een slagvaardig bestuur gebaat bij duidelijke kaders. Kortom, de raadsleden zijn van vitaal belang als het gaat om duurzaamheidsbeleid. Inmiddels zijn door de VNG zo'n zestig gemeenten bezocht. In de op de gemeente op maat gemaakte presentatie wordt onder andere ingegaan op zaken als: het waarom van duurzaamheidsbeleid, nut en noodzaak van borging van beleid, intercollegiaal bestuur, communicatie, de rol van de natuurlijke partners in een gemeente, in- en extern draagvlak, meten van doelstellingen, tips voor betrokken gemeenten etc. Uit de bezoeken blijkt dat de bezuinigingen er niet direct toe leiden dat de doelstellingen naar beneden worden bijgesteld. Het draagvlak voor duurzaamheidsbeleid is aanzienlijk. Waar nog in geïnvesteerd kan worden is onder andere de borging van het beleid. Te vaak en te veel ligt dit beleid nog in de handen van een enthousiaste ambtenaar en/of wethouder. Wat verder opvalt, is dat de *people-* en *profit* kant van duurzaamheid in veel gemeenten nog niet herkend wordt. De campagne is inmiddels wegens succes twee keer verlengd en loopt nog tot januari 2011.

Burgemeesters op de bres voor duurzaamheid

Op Europees niveau bestaat het Covenant of Mayors (COM). Dit COM is een ambitieus initiatief. Steden die dit convenant ondertekenen verplichten zich om verder te gaan dan de 20% energiereductie en de 20% duurzame energie in 2020. De deelnemende gemeenten beloven dat zij binnen een jaar na het ondertekenen van het convenant een Sustainable Energy Action Plan (SEAP) presenteren. Energie-Cities, het Europese Klimaatverbond, stimuleert hun leden om lid te worden. Op dit moment is het convenant door 2086 Europese gemeenten ondertekend waarvan 17 Nederlandse gemeenten.

Heleen Mudde

Heleen Mudde is zelfstandig consultant. Zij voert in opdracht van de VNG de campagne Duurzame Raadsleden uit.

Burgemeesters uit 400 Europese steden ondertekenden een convenant waarin zij beloofden verder te gaan dan de energie- en klimaatdoelstelling van de EU

In dit nummer van NT-trends staan artikelen van Henk Letchert (associé van het Netwerk Tiel) Bert Schampers, Rob Boudewijn, Peter Paul Moors en Heleen Mudde. De redactie dankt alle auteurs voor hun bijdrage.

Als u ook een bijdrage aan het blad wil leveren, mail uw artikel dan naar de redactie of neem even telefonisch contact op.

Secretariaat Netwerk Tiel
Theo (T.P.M.) Vendrig
Heinrich Bertestraat 30
3543 JM Utrecht
T 030-2343385
E tpm.vendrig@casema.nl

Education Permente
Jos (J.L.M.) van Put
Reigerstraat 1
4451 DM Heinkenszand
T 0113-562508
E jvanput@zeelandnet.nl

Maatschap Netwerk Tiel
Zie adressen op de website www.netwerktiel.nl onder "Personeelsdiensten" in de rubriek "Contact".

